17

BIBLIOTHECA
ORPHANOTROPHEI
HALENSIS

Es hat dieses Ansehen als obs der Grönländische Cate Mis mus seyn.

Ist gewiß ein Esthnischer Catechismus und hinten eine Ordnung des Heils p. 22 sqq.

1. Haupt Stück ~~von~~ die heil. zehen Gebote p. 2.
2 — von den 3. Haupt Articuln des Glaubens — 6.
3 — vom Gebet des Herrn — — 9
4 — von der heil. Täuffe — 14.
5 — vom Sacrament des heil. Altars 16.
6 Noch scheint p. 21 f. eine Ordnung des Heils hinzu gethan zu seyn, die zwar gleich Anfangs hat wie v. Freylinghusii aber hernach anders ist.

a.	e.	i.	o.	u.	***	å.	ö.	ů.	***	ae.	oe.
A.	E.	I.	O.	U.	***	aa.	ee.	ii.	oo.	uu	

	b	ba. be. bo. bi. bu.	ab. eb. ib. ob. ub.
	d	du. do. di. de. da	ud. od. id. ed. ad.
	g	go. ge. ga. gi. gu.	og. eg. ag. ig. ug.
H.	h	hi. ha. he. hu. ho.	ih. ah. eh. uh. oh.
K.	k	ku. ko. ki. ke. ka.	uk. ok. ik. ek. ak.
L.	l	lo. le. li. la. lu.	ol. il. el. al. ul.
M	m	mi me ma mu mo	im em am um om.
N.	n	ne. na. nu. no. ni.	en. an. un. on. in.
P.	p	pa. pu. po. pi. pe.	ap. up. op. ip. ep.
R.	r	ro. ra. ri. re. ru.	or. ar. ir. er. ur.
S.	ſ	ſi. ſu. ſo. ſa. ſe.	iſ. uſ. oſ. aſ. eſ.
T.	t	te. to. ti. tu. ta.	et. ot. it. ut. at.
W	w	wu. wi. we. wa. wo	uw iw ew aw ow

Meie Risti-Öppetusse wiis

Pátükkid

Esſimenne Pátük

Jummala kümme Käſkuſt.

I. Käſk.

Sul ei pea mitte teiſed Jummalad ollema minno kõrwal.

Mis on ſe?

Meie peame Jummalat ülle keik kartma/armaſtama ning temma pále lootma.

II. Käſk.

Sinna ei pea Jummala omma Iſſanda Nimme ilma asjata Suhho wotma; ſeſt Iſſand ei jätta tedda nuhtlematta/ ke temma Nimme kurjaſte prukib.

Mis on ſe?

Meie peame Jummalat kartma ja armaſtama/ et meie temma Nimme jures mitte ei nea/ei wanno/ei noia/ ei walletelle/ egga petta/ ärranis et meie ſedda keik Hädda

da sees Appi hüame / pallume / kitame / ja tänname.

III. Käsk?

Sinna pead pühha Päwa pühhitsema.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie Jutlust ning temma Sanna ei pölga / waid et meie sedda pühhaks piddame / hä Melel kuleme ning öppeme.

IV. Käsk.

Sinna pead omma Issa ja Emma auustama / et sinno Kässt woiks hästi käia / ning sinna kaua ellada Ma päal.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie omma Wannemid ja ja Issandid ei pölga / egga wihhasta / waid et meie neid auustame / tenime / nende Sanna kuleme / ja neid armsaste ning kallistе piddame.

V. Käsk.

Sinna ei pea mitte tapma.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie omma Liggimesse Ihhole ühtekit Kahjo ehk Kurja ei te / ärranis

et meie tedda aitame / ning temmiale häädt teme keike Jhho Hädda sees.

VI. Käsk.

Sinna ei pea mitte Abbiello ärrarikma.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie kassmaste ning puhtaste ellame Könnede ning Teggode sees / ja iggaüks omma abbikasa armastame ja auustame.

VII. Käsk.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie omma Liggimesse Rahha ehk Warra ei wotta / ehk kawwala Kaupa ning pettise Töga enese pole ei kisso / waid et meie temma Wilja ning Pätoitust aitame kaswatama ning hoidma.

VIII. Käsk.

Sinna ei pea mitte üllekohto tunnistama omma Liggimesse wasto.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie omma Liggimesse päle mitte kawwalaste ei wa[illegible]telle / tedda mitte ei petta / keled e ipeksa / egga kurjad

kön-

könned temma påle ei tösta / waid et meie temma eest kostame / keik hääd temmast könneleme / ning keik Asjad hääks kåname.

IX. Kåsk.

Sinna ei pea himmustama omma Liggimesse kodda.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama et meie omma Ligimesse pårrandust ehk kodda kawwalussega ei půa ning öigusse nimmel ennese pole ei kisso / waid et meie tedda aitame / et temma sedda ennesele woiks piddada.

X. Kåsk.

Sinna ei pea himmustama omma Liggimesse Naist / Sullast / ůmmerdaja / Weiksed / ja keik / mis temma pårralt on.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie omma Liggimesse Naist / Perre / ehk Weiksid årra ei awwatelle / egga wåggise ei wotta / waid et meie neid mainitseme / et nemmad Paikale jåwad / nink tewad / mis nende Kohhus on.

Mis ůtleb Jummal Issand keikest neist sinnasest Kåssust.

Temma ůtleb ninda: minna se Issand

ſinno Jummal ollen üks wäggew wihhane Jummal nende pääl / ke mind wihkawad; ke wannemade patto nuchtleb laſte kätte/kolmanda ning neljanda pölwe ſadik; agga neile / ke mind armaſtawad / ning minno käſſud piddawad / teen minna hääd tuhhanda pölwe ſadik.

Mis on ſe?

Jummal ähwerdab nuhhelda keik / ke needſinnaſed käſſud ülleaſtwad; ſepärraſt peame meie temma wihha kartma / ning mitte niſugguſte käſkude waſto teggema. Agga temma tootab Armo nink keik hääd keikele / ke need käſſud piddawad / ſepärraſt peame meie ka tedda armaſtama / temma päle lootma / ning hä Melega temma käſſud teggema.

Teine Pätük on pühha Risti Usk

Eſſimenne Tük (Öppetus)

Seſt Lomiſſeſt.

Minna uſſun Jummala ſe Iſſa / keigewäggewa Taiwa ning Ma Loja ſiſſe.

Mis on ſe?

Minna uſſun / et Jummal mind ning keik lojuſſed on lonud / ihho ning hinge / ſilmad / körwad / ning keik luliikmiſſed / moiſtuſt

stust ning keik meled on andnud / ja weel hoiab; ning ülle sedda rided/kingad/ söömse ning joomse / kodda ning maja / naise ning lapse / pöllo/ weiksed/ ning keik wilja/ keik ihho nink ello tarwidust ja toitust rohkest ning iggapääw ka annab/ ja keike hädda ning kurja eest hoiab nink kaitseb / ning se keik (teeb temma) issalikko Jummalikko/ armust ja Helduses ning ei mitte sepärrast/ et minna sedda wäärt olleksin; se eest on mino kohhus tedda kitada/tänada/ tenida/ ning teña sanna kuulda; se on töeste tösst.

Teine Tük. (Öppetus)

Sest Arralunnastamisest.

Minna ussun JEsusse Kristusse Jummala aino Poja meie Issanda sisse / ke on sadud pühhast Waimust / ilmale todud Neitsist Mariast / kannatanud Pontsius Pilatusse al / Risti pále podud / surnud ning mahhamaetud / allaspiddi läinud Pörgohauda/ kolmandal Päwal jälle üllestousnud Surnust/ üllesläinud Taewa/ istub Jumala omma keikewäggewa Issa parramal käál / säält saab temma tullema / kohhut moistma Ellawade ning Surnude pääl.

Mis on se?

Minna ussun / et JEsus Kristus tössine

Jummal / ke (omma) Issast iggawest sündinud / ning ka tõsstne Inimenne / ke Neitsist Mariast Ilmale todud / minno Issand on / ke mind ärrakaddunut / ja hukkamoistetut Inimesse on päästnud ning lunnastanud keikest Pattust / Surmast / ning Kurrati Wäest / ei mitte Kulda ning Hõbbedaga / waid omma kalli pühha Werrega / ning omma ilmasüta Kannatamisse ning Surmaga / (sepärrast) et minna temma omma piddin ollema / ning temma rikis temma al ellama / ning tedda tenima iggawesse Oigusse / Waggadusse ning Onnistusse sees / ninda kui temma on üllestousnud Surmust / ellab nink wallitseb iggawest / se on tõeste tõsst.

Kolmas Tük.

Sest Pühhitsemisest.

Minna ussun pühha Waimo sisse / ühhe pühha Risti Koggodusse / Pühhade Ossasamisse / Pattude Andeks andmisse / Lihha üllestousmisse / ning iggawesse Ello. Amen.

Mis on se?

Minna ussun / et minna omma Melest ja Wäest mitte ei woi JEsusse Kristusse omma Issanda sisse uskuda / egga temma jure saa / waid pühha Waim on mind Ewan-

wangeliumi läbbi kutsnud/omma Andedega walgustanud/ning õige Ussu sees pühhitsenud ja hoidnud/ninda kui temma koggona pühha Risti Koggodusse Ma päal kutsub/koggub/walgustab/pühhitseb/ning JEsusse Kristusse juures õige ning aino Ussus hoiab/kumma Risti Koggodusse sees temma minnul ja keikele usklikkule iggapääw keik Pattud rohkeste andeks annab/nink wiimsel Päwal mind ja keik surnud saab üllesärratama/ning minnule keike Usklikkudega Kristusse sees iggawest Ello andma; se on töeste tössi.

Kolmas Pätük.

on

Pühha Issa meie Palw.

Issa meie/ke sinna olled Taewas.

Mis on se?

Jummal tahhab meid se läbbi armolikkult kutsuda/et meie peame uskma/tedda meie õige Issa ning meid temma õiged Lapsed ollewad/et meie julgeste ning kindla Lotussega tedda peame palluma/ninda kui armad Lapsed omma armsa Issa palluwad.

Esimenne Palw.

Pühhitsedud sago sinno Nimmi.

Mis on se?

Jummala Nimme on kül issiennesest pühha/ agga meie pallume sesinnase Palwe sees / et temma ka meie jures woiks pühhitsetud saa.

Kuida sünnib se?

Kui Jummala Sõna selgeste ning puhtaste oppetakse / ning meie ka pühhaste kui Jummala lapsed sedda mõda ellame/ sedda aita meid armas taewane Issa: agga ke teist wisi õppetab ning ellab / kui Jummala Sanna õppetab / se ei pühhitse mitte meie sees Jummala Nimme; se eest hoia meid / armas taewane Issa.

Teine Palw.

Tulgo meile sinno Riik.

Mis on se?

Jummala Riik tulleb kül ilma meie Palweta issi ennesest/ agga meie pallume sesinnase palwe sees/ et se ka meie jure peab tullema.

Kuida sünnib se?

Kui se taewane Issa omma pühha Waimo meile annab / et meie temma pühha Sanna / temma Armo läbbi ussume / ja Jummala Mele pärrast ellame siin ajalikkult ning sääl iggawest.

Kol-

Kolmas Palw.

Sinno Tahtminne sündko kui Taewas/ ninda ka Ma päal.

Mis on se?

Jummala hä armolinne Tahtminne sünnib kül ilma meie Palweta / agga meie pallume sesinnase Palwe sees/ et se ka meie jures sündko.

Kuida sünnib se?

Kui Jummal keik kurja Nouo ning tahtmisse rikkub ning kelab neid/ ke meid ei tahha lasta/ Junnala Nimme pühhitseda/ egga tenna Riki meite jure tulla/ kui on Kurrati / Ma Ilma ning meie Lihha Tahtminne / ärranis kinnitab ning hoiab meid kindlaste omma Sanna ning Ussu sees meie Otsani / se on temma armolinne ning hä tahtminne.

Neljas Palw.

Meie iggapäwase Leiba anna meile tänna pääw.

Mis on se?

Jummal annab iggapäwase Leiba kül ilma meie Palweta keikele kurja Innimestele; agga meie pallume sesinnase Palwe sees/ et temma meile andko sedda moistma/ ning Tännoga wasto wotma meie iggapäwase Leiba.

Mis

Mis on iggapäwane Leib:

Keik/ mis meie Jhho Tõitussel ning üllespiddamissel tarwis lähheb: Sõminne/ Jomine/ Rided/ Kingad/ Kodda/ Maja/ Põldo/ Weiksed/ Rahha/ Warra/ wagga Abbikasa/ waggad Lapsed/ wagga Perre/ waggad nink truid üllemad/ hä Wallitsus/ hä Jlm/ Rahho/ Terwis/ ans Ello/ hääd Sõbrad/ truid Nabrid/ ning muud selleſuggused Asjad.

Wies Palw.

Ning anna meile andeks meie Wõlsad/ kui meie andeks anname omma Wõlgalistele.

Mis on se:

Meie pallume sesinnase Palwe sees/ et se taewane Jssa mitte ei tahhaks wata meie Pattude pale/ egga nende pärrast meile sedda keelda/ mis meie pallume. Sest meie ep olle sedda mitte wäärt/ mis meie pallume/ ning ep olle sedda ka mitte teninud/ waid temma tahhaks meile sedda Armust andeks anda/ sest meie iggapäwa paljo Patto teme/ ning selge Nuhtlust tenime. Siis tahhame meie ka Süddamest andeks anda/ nink hämelel hääd tehha neile/ kemeite wasto ekſiwad.

Kues Palw.

Ning ärra sata meid mitte Kiusatusse

Mis on se?

Jummal ei kiusa keddakit / agga meie pallume sesinnase Palwe sees / et Jummal meid tahhaks hoida ja üllespiddada / et Kurrat / Ma Ilm ning meie Lihha meid ei petta / egga sata Ebbausko / Kaksipiddi Mõtlemisse / ning monne mu sure Patto ning Häbbe sisse / ning kui meid sega peaks kiusatama / et meie kummatagi wiim selt ärrawoitame / ning Woimust sanne.

Seitsmes Palw.

Päästa meit ärra keikest kurjast.

Mis on se?

Meie pallume sesinnase Palwe sees / kui ühhel hobil / et se taewane Issa meid tahhaks päästa keikesuggusest Ihho ning Hinge / warrandusse ning Auo Kahjust / ning wimaks / kui meie Surma Tunnikenne tulleb / õnsa Otsa meile anda / ning Armoga sestsinnasest Hädda Orkust ennese jure Taewa wotta. Amen.

Mis on se: Amen.

Se on / et minna pean kindlaste uskma / et se taewane Issa meie Palwe heldeste on wastowotnud ning kuulnud; sest temma issi on meid käsknud ninda palluda / ning tootanud / et temma meid tahhab kuulda. Amen / se on: ja / ja / se peab ninda sündima.

Nel-

Neljas Pätük
on
Pühhast Ristmisseſt.

Mis on Ristminne?

Ristminne ep olle mitte paljas Wessi/ ärranis üks nisuggune Wessi / mis Junnala Käſſus on sätud / ning Junnala Sannaga ühtepandud.

Mis on se Jummala Sanna?

Kui meie Issand JEsus Kristus ütleb. Matt. 28. Minge ning öppetage keik Rahwas / ning ristike nemmad Jummala se Issa / ning se Poja / ning se pühha Waimo Nimmel.

Mis annab ehk ſatab se Ristminne?

Temma satab Pattude andeksandmist/ päästab ärra Surmast ning Kurratist/ ning annab iggawesse Onnistusse keikele/ ke sedda ussuwad/mis Jummala Sannad ning Tootussed kulotawad.

Missuggused ommad need Jummala Sannad nink Tootussed?

Kui meie Issand JEsus Kristus ütleb: Mark. XVI. 16. ke ussub/ ning saab ristitud/ se peab önsaks sama/ agga ke mitte ep ussu/ se peab hukka sama.

Kui-

Kuida woib Wessi ni sured Asjad tehha?

Wessi ei te sedda tõeste mitte/ waid Jummala Sanna/ mis Wega ning We jures on/ ning Usk/ ke seddasamma Jummala Sanna We sees ussub; sest ilma Jumala Sannata on Wessi paljas Wessi/ ning ei mitte Ristminne; agga Jummala Sannaga on se üks Ristminne/ se on üks Ello Wessi täis Armo/ ning Uesündmisse Pesseminne Pühha Waimo läbbi/ kui pühha Paulus ütleb Tituse Ramato 3 Pätükkis: Jummal teeb meid önsaks Uesündmisse-Pessemisse/ning pühha Waimo Uendamisse läbbi/ kedda temma on wäljawallanud meite päle rohkeste Jesusse Christusse meie Önnisteggia läbbi/ et meie temma armo läbbi peame ollema öiged ning iggawesse Ello Pärrijad/ Lotusse järrele; se on tõeste tõssi.

Mis tähhendab nisuggune we Ristminne?

Se tähhendab/ et wanna Adam (se on meie pattune Südda) peab iggapäwase Kahhetsemisse nink Pattustpöörmisse läbbi meie sees ärrahuppotud sama/ning surrema keike Patto ning kurja Himmodega/ ning iggapääw jälle ettetullema/ ning üllestous-

lestousma se uus Innimenne / ke Ȯigusse ning Pühhastusse sees Jummala ees peab iggaweste ellama.

Kus on se kirjotud?

Pühha Paulus ütleb Romaliste Ramato kuenda Pätükkis: meie olleme Kristussega mahhamaetud Ristmisse läbbi Surma sisse / et ninda / kui Kristus on üllesärratud Surnust Issa Auo läbbi / meie ka peame ues Ellus käima.

Wies pätük on se pühha altari Sakrament.

Mis on se altari Sakrament?

Se on meie Issanda JEsusse Kristusse tössine ihho ning werri leiba ning wina al meil ristirahwale süa ning jua / Kristussest ennesest sissesätud.

Kus on se kirjotud?

Ninda kirjotawad pühhad Ewangelistid / Matteus / Markus / Lukas / ning pühha Paulus.

Meie Issand JEsus Kristus sel Ȯsel / kui temma ärraanneti / wottis temma Leiba / tännas / murdis ning andis omma Jüngridele / ning ütlis: wotke / ning söke / se on minno ihho / mis teie eest antakse / sedda tehke minno mällestusseks. Sel-

Selsammal kombel wottis temma ka Karrika pärrast Ochto-sõmenaja/ tännas ning andis oña jüngridele ning ütlis; wotke ning joge keik sist seest/ sesinnane Karrikas on se uus Sädus minno Werre sees/ mis teie ja paljode eest ärrawallatakse pattude andeks-andmisseks; sedda tehke/ ni mittokord kui keie sest jote/ minno mälles-tusseks.

Mis kaswo on meil sestsuggusest sõmisest ning jomisest?

Sedda näitwad meile needsinnased sannad: **mis teie eest ärraannetakse ning ärrawallatakse pattude andeks-andmisseks**; moista/ et meile sakramenti sees pattude andeks-andminne/ ello ning õnnistus nende sannade läbbi antakse; sest kus pattude andeks-andminne on/ sääl on ka ello ning õnnistus.

Kuida woib ihholik sõminne ning jominne nisuggused sured asjad tehha?

Sõminne ning jominne ei te sedda tõeste mitte/ ärranis need sannad: **mis teie eest ärraantakse ning ärrawallatakse pattude andeks-andmisseks**; need sannad ommad se ihholikko sõmisse ning jomisse jures/ kui se pätik sakramenti sees/ ning ke needsammad sannad ussub/ selle on/ mis nemmad ütlewad/ pattude andeks-andminne.

Kes wottab ausaste sesinnase sakramenti wasto?

Paastma ning ihho polest ennast walmistama/ on üks kaunis wäljaspiddine komb; agga se onöige ning hästi walmistud/ kellel usk on nendesinnaste sännade päal: mis teie eest ärraantakse ning ärrawallatakse pattude andeks-andmisseks. Agga ke needsinnased sannad ei ussu/ ehk kaksipiddi mötleb/ se ep olle mitte wäärt/ egga hästi walmistud? sest se sanna: teie eest/ tahhab selged usklikkud süddamed.

Homiko ning Öhto Palw.

Önnistago mind Jummal Issa/ Poeg/ ning pühha Waim/ Amen.

Minna tännan sind/ minno armas taewane Issa/ JEsusse Kristusse sinno arma Poja meie Issanda läbbi/ et sinna mind minnewal Ösel (Päwal) olled armolikkult hoidnud ja kaitsnud keike ihho ning hinge kahjo eest; miña pallun sind/ anna mulle armo/ et minna woiksin omma Pattud Süddamest tundma/ kadduma ning mahajätma; ja anna mul andeks keik minno Pattud ning Eksitusssed/ mega minna sind ollen wihhastanud; kaitse ning hoia mind selsinnasel Päwal (Ösel) armolikkult keike

Pat-

Patto/ Kurja/ ning Kahjo eest/ et keik minno Mõtte/ Sanna/ Teggo ning Ello woiks sinno Mele pärrast olla. Sest mima annan omma Jhho ning Hinge/ Kunninga/ üllemad/ Wannemad/ Suggulassed/ keik Risti Rahwas/ ja keik/ mis mul on/ sinno holex; Sinno pühha Waim wallitseko mind/ sinno pühha Ingel olgo minno jures/ et se kurri Waenlane ühtekit mele walla minno pále ei sa. Amen.

Palwed enne Söömaega.

Keikede Silmad lootwad Jssand/ sinno pále/ ja sinna annad neile neude Roga iggal Ajal. Sinna teed lahti omma helded ning rohked käád ning täidad keik/ mis ellab/ hä Melega.

Au olgo Junalale/ Jssale/ Pojale ning pühha Waimule Amen.

Jssa meie/ ke sa olled Taewas etc.

Jssand Jummal/ taewane Jssa/ önnista meid ja needsinnased sinno Anded/ me meie sinno rohkest Armust wastowottame JEsusse Kristusse meie Jssanda läbbi. Amen.

Kristus ütleb; Inninenne ep ella ükspäines Leibast/ waid igga ühhest Sannast/ mis Jummala Su läbbi käib. Amen.

Pal-

Palwed pärrast Sööm-Aega.

Tännake Issandat/ sest temma on helde/ ning temma Heldus kestab iggawest/ ke keige Lihhale Roga annab/ neile nore kaarnile/ ke tedda appi hüüdwad. Teñal ep olle Rõuo Hobbose Wäest/ egga Melehääd ühhegi Luist/ sel Issandal on Melehä neist/ ke tedda kartwad/ ning temma Armo päle lootwad.

Au olgo Juñalale/ Issale/ Pojale ning pühha Waimule Amen.

Issa meie/ ke sa olled Taewas. etc.

Meie tänname sind/ Issand Jummal taewane Issa/ JEsusse Kristusse meie Issanda läbbi/ keige sinno Ande ning Häteggemisse eest/ ke sinna ellad ning wallitsed iggawest Amen.

Jummal olgo kidetud ning tännatud sõmisse ning jomisse ning temma kalli Sanna eest/ temma andko meile eddespidi meie iggapäwase Leiba/ ja õnnistago meid ka Hinge polest JEsusse Kristusse meie Issanda läbbi Amen.

Issand sinno suur Nimme sago
kidetud iggawest.
Amen.

J. N. J.

üks Lühhikenne Öppetus.

nende Innimeste Önnistusseks.

Ehk

üks Öppetus / me läbbi iggamees / ke omma hinge pärrast murret peab / woib öiete moistma / mis temma kohhus on uskuda ja tehha / kui temma süddamest püab önsaks saa.

Küsimisse ja Kostmisse sannadega üllespandud

Ja pühha Kirja Tunnistussega kinnitud

ning

ärraselletud.

JESUSSE NIMMEL.

I. Küsſiminne.

Kes on taewa/ ma/ merre/ ja keik/mis nende ſees on/ lonud ning tännini hoidnud?

Koſtminne.

Se kolmainus Jummal / Iſſa / Poeg ning pühha Waim.

II. Küſ.

Mikspärraſt ütled ſinna: ſe kolmainus Jumal

Koſtm.

Sepärraſt et üks ainus Jummal on/ ja ſiiſki kolm perſonid ſe aino jumalikko ollemiſſe ſees; et ſe agga üks ſuur ſalla aſſi on/ ſiis ei woi meie ſedda omma nödra moiſtuſega ärra moiſta / ning ſepärraſt on meie kohhus ſedda uſkuda / mis Jumala Sanna ſeſt tunniſtab.

5. Moſe Ra m. VI. 4. Kule Iſrael / ſe Iſſand meie Jummal/ ſe Iſſand on üks ainus **Jummal.**

1. Joh. V. 7. Kolm on/ ke tunniſtawad taewas/ ſe Iſſa/ ſe Sanna ſe **on Jummala Poeg** ning ſe pühha Waim / ja need kolm on üks.

III. Küs-

III. Küsſim.

Mega tahhad ſinna ſedda töeks tehha/ et ſeſinnane kolm ainus Jummal keik on lonud?

Koſtm.

1. Moſ. Ram. I. 1/2/3. Algmiſſes loi Jumnal taewa ja ma/ning se ma olli paljas ning ilma ehhitamatta/ ning pimme olli ſüggawa we päal/ ning Jummala Waim likus we päal. Ning Jummal ütlis: ſago walgus/ ning walgus ſai.

Laulo R. XXXIII. 6. Jummala Sanna ſe on: **Jummala Poja** läbbi on taiwad tehtud/ ja keik nende wäggi temma ſu Waimo läbbi.

IV. Küsſim.

Mitme päwade ſees loi Jummal keik/ mis lodud on?

Koſtm.

Kue päwade ſees: eſſimeſſel päwal loi Juñal ſedda walguſt; teiſel/ſedda taiwa; kolmandal/ lahhutas Jummal ſedda ma märreſt ärra/loi ma päal keikſuguſt rohto ja puud/ neljandal ſedda päwa/ ku/ja neid tähhed; wiendal/ keikſugguſed kallad ning linnud; kuendal/ keikſugguſed weikſed/ uſſid ja maud/ ning wimaks ſedda innimeſſe.

V. Küsſim.

Kuida loi Jummal ſedda innimeſſe?

Kostm.

Ühhest mulla tükkist loi Jumal sedda innimesse/ kelle nimme olli Adam; ning temma Naese temma külge luust/ se naese nimme olli Ewa.

* 1. Mose R. II. 7. Jummal teggi sedda innimesse ühhest mulla tükkist ning puhhus temma sisse ellawa hinge.

VI. Küsim.

Mis olli se innimenne omma essimesse Lomisse polest?

Kostm.

Temma olli Jummala omma ennese Loja sarnane.

* 1. Mos. R. I. 26/27. Jummal ütlis: tehkem innimessed omma ennese näggo järrele meite sarnaseks / ke peawad wallitsema ülle kallad merre sees / ja ülle linnud taewa al / ja ülle weiksed / ja ülle keik ma/ ja ülle keik lojusted / ke ennast likotawad ma pääl. Ninda on Jummal sedda innimest ennese sarnaseks lonud/ Jummala sarnaseks on temma tedda lonud / meest ja naest on temma neid lonud.

VII. Küsim.

Mikspärrast nimmetakse se innimenne Jummala näggo

Kostm.

Sepärrast/ et se innimenne / eñe kui temma paris isse langis / olli ilma pattota ja wae-

waewata / pühha / öige ning önnis.

* 1. Mos. R. I. 31. Jummal näggi keik / mis temma olli teinud / ning wata! se olli wägga hä.

* Sal. Öppet. R. VII. 30. Jummal on sedda innimest lonud öigeks / agga nemmad on issi otsinud omma mele järrele ellada.

** Ewes. IV. 24. Wotke enneze päle se ue inmesse / ke Jummala sarnaseks on lodud Öigusse / ja tössise pühhastusse sees.

VIII. Küssim.

Agga kas innimenne on jänud sesinnase hä ja önsa ello sisse / me läbbi temma Jummala sarnane olli.

Kostm.

Ep olle mitte jänud; sest temma kaotas sedda önne ärra kurrati pettusse ning kawwalusse läbbi / kui temma Jummala käsust ärratagganes / ning ei wotnud Jummala sanna kuulda.

** 1. Mos. R. III. 1. Se us olli targemb / kui keik lojusses wälja pääl / mis Jummal se Issand olli lonud; ja se us üttel: woi! kas Jummal peaks ollema sedda ütlenud: teie ei pea mitte sõma keikest puust aida sees. Se naene kostis ussile: meie sõme aida pude wiljast; agga selle pu wiljast / mis keskel aida sees on / on Jummal räkinud: teie ei pea sest mitte sõma / eika sesse puutma / et teie mitte ei surre; siis ütles us naese wasto: teie ei surre mitte / sest Jummal teab / et / mil päwal teie sest sõte / siis teite silmad sawad lahti tehtud / ja teie sate Jum-

mala sarnaseks sama / ning täädma / mis hä / ning mis kurri on. Ja se naene watis se pu pále / et se piddi hä ollema sest sũa / ning et se illus olli päält nähha / ning ũks kaunis pu / sest et temma piddi tarkust andma / ning temma wottis selle pu wiljast / ja söi / ja andis omma mehhele / ning temma söi ka. Siis awwati nende mollemade silmad lahti / ja nemmad leidsid ennast allaste ollewad; ning nemmad omlesid wigipu lähte kokko / ja teggid ennesele pölled. Ning nemmad kulid Jummala Issanda hále / ke aidas sinna ja tenna käis / kui se pääw willuks läks / ning Adam läks omma naesega Jummala eest warjule keskel aida pude sekka. Ning Jummal Issand hũdis Adami / ja ũttel temmale: kus sa olled? Adam kostis: minna kulin sinno häält aidas / ja kartsin / sest et ma allaste ollin / sepärrast läksin minna warjule. Jummal ũtlis: kes on sul täda annud / et sinna allaste olled? Eks sinna mitte ep olle sõnud sest puust / mis ma ollen sind keelnud: sinna ei pea mitte sest sõma? Adam kostis: se naene / kedda sa olled minnule andnud / andis mulle / ning minna sõin. Jummal Issand ũtlis naese wasto: mikspärrast olled sinna sedda teinud? se naene kostis: se us pettis mind / ning minna sõin.

Waatke! sepärrast on se innimenne omma õnne kaotanud / et temma wottis kurrati nou kuulda / ning Jummala sanna pölgeda.

* Es. LIX. 2. Teie ũlleastmissed lahhutawad teid / ja teie Jummala ühhest ärrä; ja teie pat-

tud

tud peetwad temma palge teite eest ärra/ et temma teid ei kule.

IX. Küssim.

Kas siis Adam keik Innimessed/ ke pärrast temma piddid tullema/ sesinnase sure hädda sisse on saatnud?

Kostm.

Ja/ keik innimessed on temma läbbi se keigesurema waewa ning hädda sisse sattunud.

* Rom. V. 12. Otsekui ühhe innimesse läbbi pat on tulnud ilma sisse/ ja surm patto läbbi; ninda on ka surm keike innimeste päle läbbitungenud/ se pärrast et nemmad keik ommad patto teinud.

X. Küssim.

Missuggune waew ning hädda on se/ me sisse innimenne patto läbbi on sattunud?

1. Kostm.

Missuggune hädda ning waew on se/ et se innimenne ei kolba hääd teggema; agga wägga ussin ning walmis on kurjateggema.

* Rom. III. 10/ 12. Ep olle tedda/ ke öige on/ ei ühte ainust. Nemmad on keik ärratagganenud/ ning kölbamataks läinud; ükski ep olle/ ke hääd teeks/ ei ühte ainust.

** Ewes. IV. 18. Nemmad ommad omma meles pimmedaks sanud/ ning kaugel Jummala ellust se rummalusse läbbi/ mis nende sees on/ nende südame kangusse läbbi.

Laul.

Paul: LI. 7. wäta! patto sees ollen minna sündinud; patto sees on minno emma käima päle sanud.

Joh: III. 6. mis lihhast ehk pattusseſt innimesseſt sünnib/ se on lihha/ ehk pattune innimenne.

1. Mos. R. VIII. 21. Jummal ütlis omma südames: minna ei tahha mitte ennamb sedda maad ärraneedma innimeste pärraſt/ seſt et nende innimeste süddamede mötted kurjad on lapseſt sadi.

2. Kostm.

Patto läbbi on se innimenne ka sanud wihha ning surma lapseks/ se on: Jummala wihha ning iggawesse pörgo pina wäärt.

Rom. V. 18. ühhe aino pattoteggemisse läbbi on hukkamoistminne keikede innimeste päle sanud.

Ewes. II. 3. meie ollime sündmisse poleſt wihha lapsed kui teisedke.

XI. Küsſim.

Kas siis Jummal on tahtnud/ et se innimenne se hädda ning waewa sisse piddi jäma/ ning hukka sama.

Kostminne.

Temma ep olle sedda mitte tahtnud; seſt Jummalal ep olle melehäädſelle pattuse surmaſt/ ärranis et temma peaks pattuſt päästetud/ ning önsaks sama.

** Ez. XXXIII. 11. Jummal Jsland ütleb: ni

tõeste kui minna ellan / ep olle mul melehääd selle pattuse surmast; agga sest on mul meleh[ää]/kui se jummalakartmata omma teest ümberpõrab / ning ellab iggawesseks elluks. Sepärrast pöörge/ pöörge omma kurja patto teest/ mikspärrast tahhate teie surra iggawesse surma.

1. Tim: II. 4. Jummal tahhab / et keik innimessed peawad õnsaks sama/ ning tõetundmisselle tullema. ehk tundma sedda / mis tõssi / ning Jummala mele petrast on.

* 2. Pet. III. 9. Jummal Issand on pitkamelelinne meie wasto / ning ei tahha mitte/ et ükseki peab hukkaminnema/ ärranis et keik ennast peawad pattust pöörma.

XII. Küssim:

Me läbbi on Jummal sesinnase omma armoliko tahtmisse sel pattusel innimessel tåda andnud?

Kostm.

Se läbbi / et temma on tootanud omma ainussündimud Poja läkkitada Lunnastajaks ning Õnnisteggiaks.

* 1. Mos. R. III. 15. se naese suggu peab sinno selle ussi pää russuks tallama / ning sinna us saad temma Kristusse kando pistma. Se on: Maria Poeg Kristus tõssine Jummal ning innimenne saab kurratilt temma wäggi ärrawotma / ning se kurrat saab tedda jälle risti saatma.

1. Mos. R. XXII. 18. Sinno suggu/ se on/ Kristusse läbbi peab keik rahwas ma pääl Õnnistust enneselle sama.

Wa-

Wata nende sannadega on se armolinne Jummal pärrast pattoteggemisse tootanud omma Poja läkkitada ma ilma önnisteggiaks.

XIII. Küsim.

Kas Jummal sesinnase omma tootusse sanna on piddanud ning töeks teinud ?

1. Kostm.

Ja wist on temma omma tootust töeks teinud / ning omma poja ilma sisse läkkitanud.

Kal. IV. 4. Kui se aeg täis sai / läkkitas Jummal omma poja / et temma piddi naeseſt sündima.

2. Kostm.

Sesinnane Jummala poeg on pühhast waimust sadud / ning Mariast Neitsist sündinud.

Luk. I. 35. Se ingel üttel **Maria Neitsi** wasto: se puhha Waim saab sinno pâle tullema ning se keikekörgema **Jummala** wäggi sinno pääl warjoma: sepärrast peab ka se pühha / mis sinnust sünnib / Jummala Poeg nimmetut sama.

Matt. I. 23. Wata üks neitsid on käima pääl / ning peab ühhe poja ilmale toma / ja nemmad sawad tedda nimmetama Emmanuel / se on ärraseletud: **Jummal meiega.**

XIV. Küsim.

Mis on selle nimmi / kedda Jummal läkkitanud / et temma piddi meie lunnastaja, ning Önnisteggia ollema?

Kost-

Kostm.

JEsus Kristus.

** Matt. I. 21. **Maria** saab ühhe poja ilmale toma / ning sinna pead tedda nimmetama JEsus; sest temma peab omma rahwa päästma nende pattust.

Joh. I. 42. **Andres** ütlis Simona wasto: meie olleme leidnud se Mesias / se on: **Kristus.**

XV. Küsim.

Kes on Jesus Kristus omma ollemisse polest?

Kostm.

Tössine Jummal / ning tössine innimenne.

* Joh. I. 1 / 2 / 3. Algmisses olli se Sanna: **ehk Jummala Poeg** / ning se Sanna olli Jummala jures / ning se Sanna olli Jummal. Sesinnane olli Algmisses Jummala jures. Keik Asjad on temma läbbi sündinud / ja ilma temmata ep olle middagi sündinud / mis sündinud on.

* 14. Se Sanna sai Lihhak **ehk inninmenne** ning ehhitas ühhe maja ülles **ehk ellas** meie sääs.

Rom. I. 3 / 4. Jummala Poeg on sündinud Tawida sugust lihha **ehk omma innimesse ollemisse polest** / ning pühhitsemisse waimo polest on temma näidetud wäggewaste Jummala Poja ollewad läbbi ülles tousmisse surnust.

** Rom. IX. 5. **Kristus on neist wannamist** lihha jerrele: temma on ka Jummal ülle keik kiidetud iggawest. Amen.

1. Tim. III. 16. Awwalikkult suur on se Jummala kartusse salla assi. Jummal on awwalikkuks sanud lihha sees / Waimo sees õigeks moistetud tõsine Jummal ollewad / nähtud Jngliſt / kulotud pagganade sääs / ussutud ma ilmast / ülleswoetud auoga.

XVI. Küsſim.

Mis on siis JEsus Kristus teinud / et temma need innimesſed kurratist / pattust / ning surmast piddi päästma ning önsaks teggema?

1. Koſtm.

Temma on meie patto sü enneſe pâle wotnud ning kandnud.

*. Es. LIII. 5. Tõeste temma **Kristus** on meie haiguſt enneſe pâle wotnud / ja meie wallo kandnud.

Joh. 129. Johannes ütlis: wata! se on Jummala Tal / ke Mailma patto kannab.

** 2. Kor. V. 21. Seſt Jummal on seſamma / ke pattust ei täädnudke / meite eest patto ohwriks teinud / et meie piddime Jummala ees õigeks sama temma läbbi.

2. Koſtm.

Kristus on ka meie pattud risti samba pääl maksnud omma enneſe Werre ning surmaga.

* Laul. R. LXIX. 6. mis minna ep olle risonud / se pean minna ommeti maksma.

* Matt. XX. 28. Se innimesſe Poeg ep olle mitte tulnud ennast lasta tenida / waid et temmn piddi

issi tenima / ning andma omma ello lunnastamisse hinnaks mitmede eest.

Kal. III. 13. Kristus on meid ärralunnastanud kässo needmisest / kui temma sai needmisseks meite eest. Sest kirjotud on: ärranetud on iggamees / ke pu külges poob.

1. Tim. II. 6. Kristus on ennast isse annud lunnastamisse hinnaks keikede eest / et se ommal ajal piddi tunnistud sama.

** I. Pet. II. 24. Kristus on meie pattud issi kannud omma ihhus risti pu külge / et meie piddime pattule otsekui ärrasurnud ollema / ning oigusseleellama / kelle hawade läbbi teie ollete terweks sanud.

XVII. Küssim.

Ons Kristus siis surma sisse jänud?

Kostm.

Ep olle mitte jänud; sest temma on surnust jälle üllestousnud / taewa läinud / ning istonud Jummala parramal käal.

* 1. Kor. XV. 3 / 4. Minna Paulus ollen se essimenne olnud / ke teile sedda on tåda annud / mis minna ka ollen sanud / et Kristus on surnud meie pattude eest kirja järrele / ning et temma on mahhamaetud / ning et temma on üllestousnud kolmandal päwal kirja järrele.

Mark. XVI. 19. Agga se Issand on pärrast / kui temma nendega sai räkinud / üllestwoetud taewa / ning istonud Jummala parramal käal.

XVIII. Küsim.

Mikspärrast on temma taewa läinud?

Kost-

Kostm.

Et temma piddi meie eest palluma/ ning pühha Waimo meile andma.

* Ebr. VII. 25. Temma **Kristus** woib ka iggal ajal önsaks tehha neid/ ke temma läbbi Jummala jure tullewad/ ja ellab ikka/ et temma nende eest peab palluma.

** Rom. VIII. 34. **Kes on/ ke need waggab hukka** moistab? Kristus on/ ke on suruud; ja mis paljo ennamb/ ke ka on üllestousnud/ ke ka on Jummala parramal kääl/ ke ka meite eest pallub.

1. Joh. II. 1. Minno lapsokessed/ sedda kirjotan minna teile/ et teie mitte ei pea patto teggema/ ning kui kegi on patto teinud/ siis on meil Eestkostja Jesa jures/ Jesus Kristus/ ke öige on.

* Apost. Tegg. II/ 33. Et temma **Kristus** nüüd Jummala parrama käe läbbi on üllendatud/ ning Issast sedda tootud pühha waimo sanud; sepärrast on temma nüüd sedda/ **pühha Waimo**/ mis teie nüüd näte ning kulete/ wäljawallanud.

Joh. XV. 26. Agga kui se römustaja tulleb/ kedda minna teile tahhan läkkitada Issalt/ se **tössi-dusse waim**/ ke **Issast wälja lähheb**/ sesamma tunnistab minnust.

** XVI. 7. Agga minna **Kristus** ütlen teile mis tössi on: se on teile hä et miña ärralähhen **sitt ilmast**. Sest kui minna ei lähhe/ siis ei tulle römustaja teie jure; Agga kui minna lähhen/ tahhan minna tedda teie jure läkkitada.

XIX. Küsſim.

Kas ſiis Kriſtns taewaſt jälle tulleb?

Koſtm.

Ja temma tulleb/ ellawade ning ſurnude päle kohhut moiſtma.

* Ap. Teg. X. 42. Temä **Kriſtus** on käſknud meid rahwale kulutada ning tunniſtada/ et temma on ſe Jummalaſt ſätud ellawade ning ſurnude kohtomoiſtja.

** 2. Teſſ. I. 6/ 10. Seſt Jummala jures on öigus ning kohhus neile willitſuſt kätte maksma/ ke teile willitſuſt ſaatwad/ ning teile/ ke teie willitſuſt kannatate/ hingamiſt meiega/ kui ſe Iſſand Jeſus taewaſt tulleb omma wäggewade Inglidega: kui temma tulle kiredega nende kätte maksab/ ke Jummalad ei tunne/ ja neile/ ke ei kule meie Iſſanda Jeſuſſe Kriſtuſſe armo öppetuſt; ke peawad nuhtluſt kañatama/ iggaweſt hukkatuſt/ ärraheidetud Iſſanda palgeſt/ ja temma Wäe auuſt.

Ap. tegg. I. 11. **Need Inglid ütlid jüngridewaſto:** kalilea ma mehhed/ mis teie ſeiſate/ ja watate ülles taewa? ſeſinnane Jeſus/ ke teilt on ülleswoetud taewa/ peab tullema ſelſammal kombel/ ninda kui teie ollete tedda näinud taewa minnewad.

XX. Küsſim.

Agga mis on Kriſtus omma werri ärrawallamiſſe/ ſurma/ ning üllestousmiſſe läbbi meile ſaatnud?

Koſt-

1. Kostm.

Temma on meid se läbbi Jumalaga läppitanud / ühhe iggawesse öigusse ning pühha Waimo meile saatnud.

*2. Kor. V. 19. Jumal olli Kristusse sees / ning läppitas mai-lma issiennesega ärra / ja ep arwanud neile mitte nende pattud süüks / ning on meite sääs üllessäädnud ärraleppitamisse sanna.

Tan IX. 27. Seitsekümmend aasta näddalad on säetud sinno rahwale ning sinno pühha linnale / siis peawad need üllеastmissed tallitud / ning need pattud otsa sama / ja siis peab keik kurri tö ärralep-pitud / ning iggawest öigust todud sama.

2. Kor. V. 21. wata sedda XVI. Küssimisse sees.

** Kal. III. 13 / 14. Kristus on meid ärralunnastanud käsko needmissest / kui temma sai needmisseks meite eest ꝛc. et Abrahami Onnistus piddi tullema pagganade päle Kristusse Jesusse läbbi / et meie sedda tootud Waimo piddime sama ussu läbbi.

2. Kostm.

Kristus on ka omma surma läbbi meile saatnud sedda öigust / et need innimessed woiwad iggawest ja ilmalöpmata ossa sanna Jumalast / kellest se keigesuremb ning parramb Onnistus tulleb.

* Rom. V. 1/2. Et meie nüüd ussu läbbi olleme äigeks sanud / siis on meil rahho Jummalaga meie

Issan-

Jssanda JEsusse Kristusse läbbi / kelle läbbi meie ka woime liggi astuda ussus sest:nnase armo jure/ mesees meie seisame / ning kidame ennast Lotusse sees Jummala auust.

r. 11. Meie kidame ennast ka Jummalast meie Jssanda JEsusse Kristusse läbbi / kenne läbbi meie sedda leppitamist olleme sanud.

** Ebr. VIII. 10. Se on se sädus/ mis minna Jsraeli kojaga ehk rahwaga tahhan tehha pärrast neid päiwi/ ütleb Jssand: minna tahhan omma käskud nende mele tulletada / ning tahhan neid nende süddamesse kirjotada/ ja minna tahhan nende Jummal olla / ning nemmad peawad minno rahwas ollema.

XXI. Küsim.

Kust öppeme meie keik sedda?

Kostm.

Meie öppeme sedda keik pühha Ewangeliummi öppetusfest. Sest se läbbi kutsub ja pallub meid Jummal keikest süddamest/ et meie peame ossa niug kaswo sama temmast ning keikest andest/ mis meie Jssand JEsus Kristus meil on saatnud.

* Rom. I. 16/17. Minna ei häbbene mitte Kristusse armo öppetust / sest se on Jummala wäggi önnistusseks keikele / ke ussuwad / Judalistele essiti/ ning ka Krekalistele; sest Jummala öigus saab sesamma sees awwalikkuks ussust usko / kui kirjotud on: se/ ke ussust öige on / peab ellama.

1. Tim. I. 10. Kristus on surmalt wäggi ärrawotnud / ning on ello / ja sedda / mis hukkaminnematta on / päwa ette tonud armo öppetusse läbbi.

** 1. Kor. I 9. Jummal on tru / kelle läbbi teie ollete kutsutud / et teie temma Pojast meie Issanda Jesussest Kristussest peate ossa sama.

1. Joh. I. 1/2/3. Se mis alguisseest olli / mis meie olleme kuulnud / mis meie olleme näinud omma silmadega / mis meie olleme waatnud / ning meie käed ommad katsnud sest ello sannast Kristusseste. Ning se ello on awwalikkuks sanud / ja meie olleme näinud / ning tunnistame ja kulutame teile sedda ello / mis iggawenne on / mis Issa jures olli / ning meil on tåda antud. Mis meie olleme näinud ning kuulnud / sedda kulutame meie teile / et ka teie meitega peate ossa sama / ning meie ossasaminne woiks olla Issa ja temma Poja JEsusse Kristussega.

XXII. Küsim.

Missugused innimesed on need / ke mitte ei sa sedda hååd / mis ommeti Kristus keikele on saatnud / kui pattude andeks-andmist / pühha Waimo / iggawesse ello.

Kostm.

Keik need / ke awwalikkude pattude sees ellawad / ellago nemmad ühhe ehk mitme awwa pattude sees; sest ke weel ühhe patto armastab / ning hä melega teeb / se on Jummala wastane ning waenlane.

** 1. Kor. VI. 9/10. Eks teie tea / et üllekohtussed

sed'ei pea mitte Jummala riki pärrima? ärge eksige mitte; ei horapiddajad/ eiga wõra Jummala sullased / egga abbiellorikjad / egga sallaja ropped/ egga wargad/ egga ahned egga jodikud / egga teotajad/ egga risojad pea Jummala riki pärrima.

* Kal. V. 19/20/21. Awwalikkud on lihha teggud/ kummad on needsinnased: abbiellorikminne / horus / rojus / kimalus / wõra Jummala tenistus/ noidus/ waen/ riid / wihhastelleminne/ wihha / sõitleminne/ mässamisse d / walleõppetamisse d/ kaedus/ tapminne liigjominne / prassiminne/ ja mis selle sarnased weel on/ mist minna teil enne ütlen/ ninda kui minna ka enne ollen üttelnud/ et ke nisuggust teggewad/ ei pea Jummala riki pärrima.

Jak. II. 10 / 11. Sest ke koggona käsko peab / ning ühhe wasto eksib/ sel on süüd keikist; sest se / ke on üttelnud: sinna ei pea abbiello ärrarikkuma / se on ka üttelnud: sinna ei pea mitte ärratapma; ehk sinna nüüd ei rikko abbiello / agga sinna tappad / siis olled sinna käsko üllearstjaks sanud.

2. Kostm.

Teiselt / et sa ka need mitte pattude andeks andmist / ja pühha Waimo / ke omma ihho ning ilmalikko asjade eest ennamb murret kandwad / kui omma hinge parandamisse ning õnnistusse eest; ke sedda mailma rikkust/ auo/ ning himmud noudwad ning armastawad / et nemmad kül wäljaspiddi näitwad waggad ollewad.

Rom. VIII. 5-8. Ke lihhalikkud ehk pattused ommad/neil on lihhalikkud mõtted; agga ke waimolikkud ommad/neil on waimolikkud mõtted; sest lihhalik mõtte on surm/ agga waimolik mõtte on ello ning rahho; sepärrast et lihhalik mõtte on waen Jummala wasto/ sest temma ei heida ennast jummala käsko alla/ning ei woi ka mitte; agga ke lihha tahtmisse järrele ellawad/ei woi mitte Jummala mele pärrast olla.

** 1. Joh. II. 15-17. Arge armastake ma ilma/ egga sedda/ mis ma ilma sees on; kui kegi ma ilma armastab/ selle sees ep olle mitte Issa armo; sest keik/ mis ma ilma sees on/ lihha himmo/ silmade ehk rikkusse himmo/ning kõrg ello/ ep olle mitte Issast/ waid ma ilmast/ ning ma ilm lähheb hukka/ ning temma himmo/ agga ke Jummala tahtmist teeb/jääb iggawest.

* Luk. XVI. 15. JEsus ütles neile wäriserite: teie ollete/ ke ennast õigeks pannete innimeste ees; agga Jummal tunneb teie süddamed/ sest mis innimeste sääs kõrg on/ se on hirm Jummala ees.

XXIII. Küsim.

Agga kui meie need sured anded/ mis meie Issand JEsus Kristus meil on saatnud/ ihhaldame ja iggatseme; mis on siis meie kohhus tehha/ et meie neist ossa same?

Koskm.

Jummala sanna tunnistusse järrele on meie kohhus/ et meie Jummala Sannast ning

ning käſſuſt omma patto hädda ning kurjuſt öppeme öiete tundma / keikeſt ſüddamest kahhetſema ning mahhajätma; ning et meie JEſuſt Kriſtuſt / ke meie kallis lunnaſtaja on / uſſu läbbi peame waſtowotma / ja ükspäines temma jures abbi ning wäggi patto waſto otſima.

* Luk. XXIV. 46/47. Ninda on kirjotud / ja ninda piddi Kriſtus kannatama / ning kolmandel päwal üllestousma ſurnuſt / ja käſkma kulutada ommal nimmel pattuſt-pöörmiſt ning pattude andeksandmiſt keike rahwa ſäas.

Es. I. 16-19. Peske / puhhaſtage ennaſt / ſaatke ärra teie kurja tö minno ſilmade eeſt; jätke mahha / mis pahha on? öppege häädteggema / noudke öiguſt / aitke neid / kellel üllekohhus (liga) ſünnib / moiſtke öiguſt waeſte laſtele / ſiis ütleb Iſſand: et teie pattud kül peakſid ollema puñaſed / ſiiski peawad nemmad ni walgeks ſama kui lummi / ning et nemmad peakſid ollema wägga punnaſed / ommeti peawad nemmad **walge** willa ſarnaſeks ſama.

** Joh. I. 11. 12. Temma **Kriſtus** tulli omma ſuggo jure / ning temma omma rahwas ei wotnud tedda waſto; agga ni mitto / kui tedda waſtowotſid / neil on temma ſedda auo annud Jummala lapſeks ſada / ke temma nimme ſiſſe uſſuwad.

Kal. III. 26. Teie ollete keik Jummala lapſed uſſu läbbi Kriſtuſſe JEſuſſe ſees; ſeſt mitto teid Kriſtuſſe päle on riſtitud / need ommad **Kriſtuſt / kui ühhe ride** enneſe päle wotnud.

XXIV. Küssim.

Mis saab nüüd se innimenne / ke ninda Jummala tahtmisse järrele wottab pühha Waimo läbbi ommad pattud öiete tunda / ning südda mest kahhetseda / ning ke omma önnisteggia ussu läbbi wastowottab?

Kostm.

(1.) Saab temma Jummala armo / et temma ennast julgeste woib Jummala lapseks kita.

* Ewes. I. 5/6. Jummal on meile enne ärraar wanud laste kohhut / se on: et meie temma lapsed piddime ollema JEsusse Kristusse läbbi ennese wasto / omma mele tahtmisse pärrast omma armo auo kituseks / me läbbi temma meid enneselle on armsaks teinud se armsa Poja läbbi.

Joh. I. 11/12. Watà XXIII. küssimisse sees.

(2.) Saab temma Kristusse öigust ommaks / se on / keik sedda / mis Kristus on kannatanud / ning hääd teinud / arwatakse nisugguse wagga innimesse pärralt ollewad / otsekui olleks se innimenne keik sedda waewa kannatanud / mis Kristus meie innimesie patto pärrast on kannatanud; ning otsekui olleks temma keik hääd teinud / mis Kristus on teinud / et meie Jummala ees piddime öigeks sama.

Rom.

Rom: III. 24 25. wata.

* Wilipp. III. 8/ 9. Minna arwan tõeste keik ma ilma auo ning kitust kahjuks minno Jssanda JEsusse Kristusse wägga sure tundmisse wasto/ mingpärrast minna keik ollen kahjuks arwanud/ ja arwan sedda auo ning kitust/ pühkmeks/ et minna Kristus woikssin kassuks saa. Ning et mind temma sees leitakse/ ei mitte kui olleks mul õigus kässust/ ärranis se õigus/ mis ussu läbbi Kristusse siffe/ mis Jummalast tulleb ussu läbbi.

(3.) Saab temma Kristusse pärrast pattude andeks andmist.

Ewes. I. 7. Kristusse sees on meil se ärralunnastaminne temma werre läbbi/ pattude andeks andminne temma armo rikkusse pärrast.

* 1. Joh. I. 9. Kui meie ommad pattud tunnistame/ siis on Kristus tru ning õige/ et temma meile pattud andeks annab/ ja teeb meid puhtaks keikest üllekohtust.

(4.) Saab temma pühha Waimo ning iggawesse ello.

Ewes. I. 13. Kelle Kristusse läbbi teie ka/ kui teie ollete uskunud/ otsekui pitseriga ollete kinnitatud se tootud pühha Waimoga.

* Ap. Tegg. ram. II. 38. Pöörge pattust/ ning laske iggaüks teie sääst ennast ristida JEsusse Kristusse nimmel pattude andeks-andmisseks; siis peate teie sama pühha Waimo ande.

** 1. Joh. V. 11/ 12/ 13. Ning se on se Jumma-

la tunnistus/ et Jummal meil iggawest ello on andnud/ ja sesamma ello on temma Poja sees. Kellel Jummala Poeg on/ sellel on ello/ kellel Jummala Poeg ep olle/ sellel ep olle ello mitte. Sedda ollen minna teile kirjotanud/ ke teie ussute Jummala Poja nimme sisse/ et teie peate tädma/ et teil iggawenne ello on/ ja et teie peate uskma Jummala Poja nimme sisse.

XXV. Küsim.

Kuida peab nisuggune wagga innimenne ellama/ kui temma ni sured anded ning önne ei tahha kaotada/ waid kiusab otsani neid hoidma?

Kostm.

(1.) Peab temma sedda/ mis temma ristmisses on tootanud/ kindlaste piddama/ ning ussu läbbi Kristusse jure jäma.

* Joh. XV. 4. Jäge minno sisse/ ning minna teie sisse/ otsekui ise winapu oks ei woi wilja kanda issiennesest/ kui temma ei jä winapu sisse/ ninda ka teie/ ei woi mitte wilja kanda/ kui teie ei jä minno sisse.

1. Joh. II. 28. Ja nüüd lapsokesed/ jäge temma sisse/ et/ kui temma awwalikkuks saab/ meil julgus woiks olla/ ja et meie mitte häbbi ei ja temma ees temma tullemisse ajal.

(2.) Peab temma pühha waimo manitsust ning sanna kuulma.

* Rom.

* Rom. VIII. 12/13/14. Sepärrast/ wennad/ ep olle meie nûûd mitte wõllalisſed lihhale / lihha tahtmisſe järrele ellada. Seſt kui teie lihha järrele ellate / ſiis ſurrete teie; agga kui teie waimo läbbi lihha tcggo ſurretate / ſiis ellate teie. Seſt ni mitto kui Jummala Waimuſt johhatakſe/ need ommad Jummala lapſed.

Kal. V. 28. Kui meie waimo ſees ellame / käigem ka Waimo ſees.

(3) Peab temma walmiſtud ſüddamega Jummala ſannale käima / ning JEſusſe kibbeda ſurma ning kannatamiſt ennese mele tulletama / ja ſe jures ueſte ſedda noud wotma / ikka parramaſte ning parramaſte Jummala mele pärraſt ellada.

* 1. Kor. XI. 23-26. Se Iſſand JEſus wotis leiba ſel õſel / kui temma ärraanneti / tännas/ murdis ning ütel: wotke / ſõge ſe on minno ihho/ mis teie eeſt murtakſe / ſedda tehke minno mälletuſſeks. Selſammal kombel wottis temma ka karrikat pärraſt õhtoſõmenaega/ ning ütel: ſeſinnane karrikas on ſe uus ſädus minno werre ſees / ſedda tehke/ nimittokord / kui teie ſedda jote minno mälletuſſeks. Seſt nimittokord / kui teie ſeſt Leibaſt ſõte ning ſeſt karrikaſt jote / ſiis kuluutage Iſſanda ſurma / ſenniks kui temma tulleb.

* v. 28. 29. Agga ſe innimenne katſko iſſiennaſt läbbi / ja ninda ſõgo temma ſeſt leibaſt / ning

jogo seſt karrikaſt; seſt ke kurjaſte söödb ning joob/ se söödb ning joob ennesele hukkatuſt/ seſt et temma ei te wahhet Jſſanda ihho wahhele.

(4.) **Peab temma Juñala ſanna ſure holega tähhele pannema/ ja se läbbi ennaſt kinnitama ning wäggi wotma.**

* 1. Pet II. 2. Himmuſtage otsekui praego ſündinud lapſokeſſed sedda **Jummala ſanna** selget pima/ et teie selle läbbi woite kaſwada.

2. Pet. I 19. Meil on se kindel Prohwetide ſanna/ ning teie tete häſti/ et teie sedda tähhele pannete/ kui künalt/ mis pimmedas paigas paiſtab/ kunni se pääw tulleb/ ja se koido täht touseb teie ſüddame sees.

** Laul. I. 1/2/3. Wägga önnis on se **inni-menne**/ ke ei käi Jummalakartmatade nouo järetle/ ning ei seiſa nende pattuſte te pääl/ ning ei iſto nende teotajade järre pääl **ehk seltſis**? waid kellel melehä on Jummala käſſuſt/ ning ke temma käſko pääl mötleb öödb ning päwa. Seſinnane on otsekui üks pu/ mis we jöede äre on iſtotud/ mis omma wilja annab ommal ajal/ ning kelle lähhed ei närtſi ärra/ ja mis temma wottab tehha/ se siggib.

(5.) **Peab temma ikka walwama ning Jummalat keikeſt süddameſt palluma.**

* 1. Petr. V. 8. Olge kasſinad ning walwage/ seſt teie waenlane se kurrat käib ümber kui üks möirawa Löikoer/ ja otsib/ kedda temma woiks ärraneelda. *Matt.

* Matt. VII. 7/8. Palluge/ siis peab teile antema; otsige / siis peate teie leidma; kopputage / siis tehhakse teile lahti; sest iggamees / ke pallub / saab/ ning ke otsib / leiab / ning ke kopputab / temmale tehhakse lahti. se on teie: palwed kuulutakse.

(6.) Peab temma patto / ma ilma ehk kurja innimeste ning kurrati wasto südda-mest pannema ning woitlema.

* Kal. V. 16. 17. Minna ütlen teile: käige waimo sees se on: kuulge pühha waimo sanna/ siis ei te teie mitte lihha himmo / sest lihha himmustab Waimo wasto/ ning Waim lihha se on patto wasto: needsammao on teine teise wasto / et teie ei te sedda kurja / mis teie tahhate patto pohest.

** Ebr. XII. 4. Teie ep olle weel mitte werest sadi wasto pannud / patto wasto woitelnes.

* 1. Joh. V. 4. 5. keik / mis Jummalast on sündinud/ woitab ma ilma ärra/ ja meie usk on se woimus/ mis ma ilma on ärrawoitnüd. Kes on muido/ ke ma ilma ärrawoitab / kui agga se / ke ussub/ et JEsus Jummala Poeg on.

Eweso. VI. 10-17. Pähe se / mo wennad / sage wäggewaks Issanda läbbi / ning temma wäe kanguse läbbi. Wotke eñese pähe keik Jummala sõdda riisto/ et teie woite seista kurrati kawwala püüdmisse wasto; sest ee meil ep olle sõddimist ükspäines lihha ning werre wasto / ärranis ka suurde wallade ning woimuste/ se on kurja waimode wasto taewa al. Sepärast wotke keik Jummala sõdda riis-

to

to / et teie kurjal päwal woite wastopiddada / ning seisma jäte / kui teie keik sate ärratallitanud. Sepärrast seiske / ja teie niudid olgo tössidussega kui ühhe wöega ümberpandud / ning olge öigusse raudridedega ehhitud / ja teie jallad olgo kinnipandud / ning walmid rahho kulutama. Keigeennami wotke ussu kilpi / mega teie woite ärrakustutada keik selle tiggeda kurrati tullised noled / ning wotke önnistusse raudkübbarat se on: tössine lotus Jummala pääl / ning Waimo möka / kumb on Jummala sanna.

(7.) Peab temma siin ilmas keik kannatamissed kannatlikko süddamega kannatama.

* Ebr. X. 36. Kannatust lähheb teile tarwis / et teie Jummala tahtmist tehhes woite tootust sada.

Eb. XII. 1-3. Sepärrast meieke / et meil ni suur hulk tunnistajad / ke keik willetsust römoga kannatanud / meie ümber on / pangem mahha keik patto koormat / ning meie ümber seiswa patto / ning jookskem kannatusse läbbi meie ette säetud woitlemisse sees / ning waatkem JEsusse päle / ke meie ussu algaja ning löppetaja on / ke risti on kannatanud / kui temmal olleks woinud rööm olla / ning ei arwand sedda häbbi mikski / ning on istonud Jummala auo järge parramal polel. Sepärrast pange tähhele / kes se on / ke nisuggust wastoräkimist pattusist innimessest ennese wasto on kannatanud / et teie mitte ei wässi ärra / ja meles nödraks ei lähhe.

** Jak.

** Jak. V. 7/ 8. Siis olge nůůd kannatalikkud / mo wennad / Issanda tullemisse sadi. Waat se pölloharria odab kallist ma wilja ning kannatab/ kunni temma saab homiko ning öhto wihma; olge nůůd teieka kannatalikkud/ kinnitage om̃a süddamid / sest Issanda tulleminne on liggi.

XXVI. Küssim.

Peawad siis tössised ning waggad ristiinnimessed siin ilmas risti ning willetsust kannatama?

Kostm.

Ja! peawad kannatama; sest ke Kristusse jünger ehk üks tössine ristiinnim̃enne tahhab olla / se peab ennast issi/ se on need pattused himmud ärrasalgama/ omma risti ennese päle wotma iggapäwa/ ja nindatao Kristusse järrele käima.

* Luc. IX. 23. JEsus ütlis keikide wasto: kui kegi tahhab minno järrele käia / se salgago ennast issi ärra/ ning kandko omma risti iggapäwa/ ning käigo minno järrele.

* 2. Tim. III. 12. Keik / ke tahtwad jummalakartlikkult ellada Kristusses JEsusses / need peawad kaetsemist kannatama.

Ebr. XII. 8 agga kui teie hirmotamissest ilma ollete / kummast keik waggad ommad ossalikkuks sanud / siis ollete teie wärdlad/ ja ei mitte lapsed.

XXVII. Küs-

XXVII. Küsſim.

Mitmeſuggune on nende waggade riſt ning willetſus?

Koſtm.

Kahheſuggune (1) ſewäljaspiddine (2) ſeespiddine riſt ning willetſus?

XXVIII. Küsſim.

Mis on ſe wäljaspiddine riſt ning willetſus?

Koſtm.

Mis waggad innimeſſed omma ihho ja ausa nimme poleſt kannatawad / kui neid nende wagga ello pärraſt teotakſe / withakſe / ning monnikorda ärratappetakſe.

* Joh. XV. 18/19. Kui ma ilm teid wihhab / ſiis täädke / et temma mind enne teid on wihhanud. Olekſite teie ſeſt ma ilmaſt / ſiis armaſtaks ka ma ilm teid ninda kui omma; agga et teie ma ilmaſt ep olle / ning et minna teid ma ilmaſt ollen ärrawalitſenud / ſepärraſt wihhab teid ma ilm.

XVI. 12. Sedda ollen minna teil räkinud / et teie ennaſt ei pahhanda? nemmad ſawad teid koggoduſſeſt wäljalükkama / ja aeg tulleb / et ſe / ke teid tappab / mötleb ennaſt Jummalale melehääd teggewad.

XXIX.

XXIX. Küsim.

Mis on se seespiddine rist?

Kostm.

Seespiddine rist on / et waggad innimessed enneše süddames kurjad mötted ning himmud ning mounikorda Jummala kange wihha patto pärrast tundwad / ning et neil paljo on teggemist sedda kurja tallitada; ja neil ep olle neist kurjast himmust melehä / agga neid tundma / on neil üks raske rist.

* Laul. . XXXVIII. 2-5. Issand ärra nuhtle mind mitte sinno wihha sees / ning ärra hirmota mind sinno kange wihha sees; sest sinno noled ommad läinud minno sisse / ning sinno raske käsi on minno päle tulnud. Sinno wihha pärrast ep olle terwist minno lihha sees / ning minno kontide sees ep olle rahho minno patto pärrast; sest et minno pattud üle minno pä läinud / ning ommad minule raskemaks sanud / kui üks raske koorm.

W. 19. Minna tunnistan minno pattud / ning murretsen minno patto pärrast.

Rom. VII. 24. ütleb paulus Minna willets innimenne! kes päästab mind sesinnase surma ehk patto ihhust.

XXX.

XXX. Küssim.

Mikspärrast peawad need waggad nisugguse risti ning willetsust kannatama?

Kostm.

Sepärrast et nemmad peawad sama ikka parramaks / pühhamaks / waggamaks / ning Kristusse sarnaseks; sest temma on paljo kannatanud / ning pärrast wast omma auo sissse läinud.

1. Pet. I. 6/7. Se wiimse önnistusse aja pääl peate teie röömsad ollema / ke teie nüüd pissut ninda kui kohhus on ollete kurwad olnud monnesarnases kiusatusses / et teie ussu wäggi saaks leitud paljo üllemb ollewad / kui kadduwa kuld / mis tulles katsutakse kitusseks / auuks ning auustamisseks / kui JEsus Kristus saab ennast ilmotama.

* IV. 12/13. Minno armad / ärge pange sedda willetsust mitte wöraks / mis teile teie kiusatusseks juhhub / otsekui juhhuks teile wöras assi; agga sepärrast olge röömsad / et teil Kristusse kannatamissest ossa on / et teie ka temma auustusse ilmotamisses woite wägga röömsad olla.

Ebr. XII. 10. Need lihhalikkud issad ommad meil kül pissut aega omma tahtmisse järrele

hir-

hirmo meite hääks/ et meie peame pühhaks sama.

** Rom. VIII. 29. Kedda Jummal enne on ärratundnud/ neid on temma ka enne säädnud/ et nemmad temma Poja näggo sarnased peawad ollema.

XXXI. Küsim.

Kas Jummal need waggad willetsusse sees ka römustab?

Kostm.

Ja Jummal römustab neid jo siin ilmas nende willetsusse sees.

2. Kor. I. 3/ 4/ 5. Jummal olgo kidetud/ ning meie Issanda JEsusse Kristusse Issa/ se armoheitija Issa ja keige römustamisse Jummal/ ke meid römustab keikes meie willetsusses/ et meie ka woime römustada neid/ ke keikesugguse willetsusse sees ommad/ se römustamissega/ mega meid Jummalast römustakse; sest otsekui meil Kristusse pärast paljo on kannatamist/ ninda peame meie ka rohkeste sama römustud Kristusse läbbi.

XXXII. Küsim.

Kas need waggad ka wimaks keikest willetsussest peawad lahti sama.

Kostm.

Ja nemmad peawad keikest willetsusseest lahti sama; sest Jummal päästab neid wimaks keikest kurjast / ja satab neid ühhe önsa surma ning üllestousmisse läbbi surnust omma taewa sisse: sits peawad need waggad keikest kannatamisseest lahti sama / Jummalat temma auo sees näggema / ning temmast ilma otsata ossa sama.

Joh. Näitm. VII. 14-17. Need ommad needsammad / ke ommad tulnud suresi willetsusseest / ja ommad pikad rided pesnud / ja ommad enese pikad rided walgeks teinud Talle werres; sepärrast ommad nemmad Jummala järge ees / ning teniwad tedda päwa ning öed temma kojas / ning se / ke järge pääl istub / saab ülle neid warjoma. Neil ei pea ennamb nälga egga janno ollema / ei pea ka nende päle langema päawlik / egga ühtekit pallawat / sest se Tal / ke keskel järge pääl istub / peab neid kaitsma ning juhhatama ellawade hallikade jure / ning Jummal pühhib siis ärra keik silmapissarad nende silmist.

* Job. XIX. 25 - 26. Minna tään omma Önnisteggiat ellus ollewad / ning temma saab wiimselt kut üks är rawoitja platsi pääl seisma. Ning se kül maud sawad sesinnase minno nahka ärranär-

närrinud; siiski saan minnä omma ihhust Jummalat näggema/ kedda minna isse saan näggema/ja minno silmad peawad tedda waatma ja eimitte üks wõras ehk kurri inimenne.

Laul. XVII. 15. Minna saan sinno Jummala palge näggema/ ning täis sama/ kui mind sinnosarnaseks üllesärratakse.

1. Joh. III. 2. Minno armad/meie ke meie südamest sedda pattust ello wihhame/ ning jummalat armastame/ olleme nüüd Jummala lapsed/ ning ep olle weel mitte ilmotud/ mis meie peame ollema; agga meie teame/ et meie/ kui temma awwalikkuks saab/ peame temma sarnased ollema; sest meie same tedda näggema/ninda kui temma on.

Selle sure Jummalale/ ke selgest armust on käsknud omma sanna üllesskirjotada meie Õppetusseks/ selle sure kunningale/ ke mitte ei surre/ selle näggematta/ aino targa Jumalale olgo au ning kitus iggawest iggawesseks ajaks.
Amen!

O T S.

Manitsus.

Ke sestsinnasest lühhikessest öppetussest ühhe öige kaswo omma hinge önnistusseks tahhab / se pead esmalt ükspäines need küssimisse ning kostmisse sannad tähhele pannema / ning kui temma need saab hästi öppenud / siis peab temma teiselt need sannad ka öppema / me jure üks tähhekenne on pandud. Kui temma ka need saab öppenud / siis peab temma kolmandelt need sannad öppema / me jure kaks tähhekest on pandud / ja pärrast ka need sannad / mis ilma tähheta on. Agga innimeste önnistusseks ep olle mitte kül needsinnased sannad öppema ning täädma; waid se jure lähheb neile tarwis sejärrele noudma / et nende süddamed nende sannade järrele woiksid sama parrandatud ning ueste lodud. Ja sepärrast on sinno kohhus Jummalat süddamest palluda / kui sinna hakkad sedda öppema / et Temma tahhaks omma kalli pühha Waimo läbbi sind öige te päle juhhatada.

Üks

Üks palwe / kui sinna hakkad Jummala sanna õppima.

OH! armas taewane Issa anna minnule sinno pühha Waimo / ning walgusta mind / et minna sinno sanna ninda woikssin tähhele panna / et minno südda se läbbi woiks parrandatud ning uesse lodud sada / päästa mind sinno kalli sanna läbbi keikest rummalusest / ning anna mulle üllewelt sedda taewalikko tarkust / sind / armas Jummal / öiete tundma ülle keik asjad kartma / armastama / ning sinno läbbi / patto / kurrati ning keike kurja innimeste nouo pále woimust sama. Önnista ninda tao minno waese hinge önnistusseks sinno pühha sanna JEsusse Kristusse / minno kalli Önnistegia pärrast Amen.

Üks

Üks Palw / kui sinna Jummala sanna sead öppenud ning kuulnud.

OH! armas taewane Issa / minna tännan sind / et sinna oña kalli sanna miño waese hinge hääks olled andnud / ning se lábbi mind sedda óige teed öppetad; minna pallun sind süddamest / anna sinno sannale / mis minna nüüd ollen kuulnud / ning tähhele pannud / wäggi / et minna sedda järgeste woiksin meles piddada / ning se lábbi päwast päwani öppeda / mis sinno mele pärrast / ning mis sño mele wasto on. Parranda nüüd keikewäggiwenne Jummal / sinno sanna järrele minno südda / ning keik minno tö ning teggo JEsusse Kristusse minno kalli önnisteggia pärrast Amen.

461.